

บทที่ 7

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

สรุปผลการศึกษา

การวิจัยเรื่อง “พัฒนาการทุนทางสังคมของคาทอลิกในสังคมไทย” มีวัตถุประสงค์ของการศึกษา ดังนี้

1. เพื่อศึกษาให้ทราบถึงการก่อรูปทุนทางสังคมของกลุ่มคาทอลิกในสังคมไทย
2. เพื่อศึกษาให้ทราบถึงพัฒนาการการสะสมทุนทางสังคมของกลุ่มคาทอลิกในสังคมไทย
3. เพื่อศึกษาให้ทราบถึงปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาการของทุนทางสังคมของกลุ่มคาทอลิกในสังคมไทย

ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 สามารถสรุปได้ว่า การก่อรูปทุนทางสังคมของกลุ่มคาทอลิกเกิดขึ้นภายใต้บริบททางประวัติศาสตร์ของความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มคาทอลิกกับชนชั้นนำของรัฐไทย ตั้งแต่สมัยอยุธยา จุดเปลี่ยนของความสัมพันธ์ดังกล่าวเริ่มต้นในสมัยพระนารายณ์มหาราชที่ผู้นำคาทอลิกและมหาอำนาจฝรั่งเศสใช้นโยบายให้พระนารายณ์เปลี่ยนมานับถือศาสนาคาทอลิก ดังนั้นหลังจากการรัฐประหารของพระเพทราชา รัฐบาลไทยจึงเริ่มใช้นโยบายต่อต้านคาทอลิกจนถึงขั้นออกกฎหมายห้ามคาทอลิกเผยแพร่ศาสนาตั้งแต่สมัยพระเจ้าท้ายสระเป็นต้นมา

อย่างไรก็ตามภายใต้บริบททางประวัติศาสตร์ดังกล่าว การก่อรูปทุนทางสังคมของคาทอลิกเกิดขึ้นจากสายสัมพันธ์อันดี ระหว่างชนชั้นนำของกลุ่มคาทอลิกกับชนชั้นนำของรัฐไทย คือ ระหว่างเจ้าฟ้ามงกุฎฯ (พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว) กับพระสังฆราชปัลเลอกัวส์ สายสัมพันธ์ระหว่างชนชั้นนำทั้งสองตั้งอยู่บนฐานการแลกเปลี่ยน (Interexchange) คือการแลกเปลี่ยนระหว่างภาษา และองค์ความรู้วิชาการสมัยใหม่จากยุโรป กับองค์ความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมไทย สายสัมพันธ์ระหว่างเจ้าฟ้ามงกุฎฯและพระสังฆราชปัลเลอกัวส์ได้อย่างราบรื่นและสร้างความสนิทสนมที่มีต่อกันจนกระทั่งถึงวันที่พระสังฆราชปัลเลอกัวส์มรณภาพ

จากสายสัมพันธ์อันดีระหว่างพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวและพระสังฆราชปัลเลอกัวส์ ประกอบกับในสมัยรัตนโกสินทร์ กษัตริย์ในราชวงศ์จักรีเริ่มมีความสัมพันธ์กับต่างประเทศมากขึ้น สิ่งเหล่านี้พัฒนาไปสู่โครงสร้างของเครือข่ายของทุนทางสังคม โครงสร้างดังกล่าวเป็นแบบแผนของปฏิสัมพันธ์ที่เกิดจากการสร้างแรงยึดเหนี่ยวระหว่างกันในระดับสถาบัน กล่าวคือเมื่อเกิดปัญหา

ความขัดแย้งระหว่างสยามกับฝรั่งเศสในวิกฤตการณ์ ร.ศ. 112 ชนชั้นนำคาทอลิกได้แสดงจุดยืนเลือกข้างที่จะรักษาสายสัมพันธ์อันดีกับชนชั้นนำไทย โดยการที่พระสังฆราชเวย์ในฐานะผู้นำกลุ่มคาทอลิกไทยได้ประกาศที่จะไม่หลบหนีจากการที่ประเทศฝรั่งเศสจะมีแผนถล่มกรุงเทพฯ แต่ในขณะเดียวกันกลับวางตัวเป็นผู้เจรจาไกล่เกลี่ยในการแก้ปัญหาวิกฤตการณ์ดังกล่าว จนสถานการณ์ได้คลี่คลายลงมา ดังนั้นต่อมารัชกาลที่ 5 จึงได้ทรงรับรองสถานะของมิสซังคาทอลิกให้มีกรรมสิทธิ์ในที่ดินจากการที่รัฐบาลออกพระราชบัญญัติว่าด้วยลักษณะของวัดบาทพลวงวัดโรมันคาทอลิกในกรุงสยามตามกฎหมาย รศ. 128 หมายความว่าพระราชบัญญัติดังกล่าวเป็นการประกาศนโยบายการให้เสรีภาพในการนับถือศาสนาคาทอลิก และการให้กรรมสิทธิ์ที่ดินแก่กลุ่มคาทอลิกจึงเป็นการยอมรับว่าคาทอลิกเป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทยในสายตาของชนชั้นนำ

โครงสร้างเครือข่ายทางสังคมของคาทอลิกได้พัฒนาได้ยิ่งย่นมากขึ้นภายใต้การติดต่อไปมาหาสู่ระหว่างชนชั้นนำในราชวงศ์จักรีกับชนชั้นนำของคาทอลิกในระดับโลกที่นครรัฐวาติกัน ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 ต่อเนื่องมาจนถึงรัชกาลที่ 9 ในปัจจุบัน

สิ่งที่แสดงให้เห็นถึงความเข้มแข็งของโครงสร้างเครือข่ายของทุนทางสังคมของคาทอลิกกับชนชั้นนำไทย คือ การต่อต้านคาทอลิกในสังคมไทย กล่าวคือ ในช่วงของสงครามมหาเอเชียบูรพา กลุ่มชนชั้นนำราชการได้สร้างวาทกรรมว่ากลุ่มคาทอลิกเป็นกลุ่มของชนชาติศัตรูภายใต้อุดมการณ์ชาตินิยมในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม กระแสวาทกรรมดังกล่าวได้นำไปสู่การจัดตั้งกลุ่มชาตินิยมต่อต้านศาสนาคริสต์ที่เรียกว่ากลุ่มเลือดไทย กลุ่มชาตินิยมต่อต้านศาสนา ดังกล่าวได้มีปฏิบัติการรุนแรงต่อกลุ่มคาทอลิกในสมัยรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 หลังจากนั้นชนชั้นนำไทยก็ยังคงรักษาสายสัมพันธ์อันดีกับกลุ่มคาทอลิก

เหตุการณ์ล่าสุดในปัจจุบันที่ยังคงแสดงให้เห็นถึงโครงสร้างเครือข่ายระหว่างกลุ่มคาทอลิกกับชนชั้นนำก็คือ กรณีการเรียกร้องให้บัญญัติพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ เนื่องจากทัศนคติโดยทั่วไปของคนไทยเกี่ยวกับศาสนา การเรียกร้องให้บัญญัติพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติในร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่นั้นเป็นตัวอย่างที่แสดงให้เห็นชัดถึงความคิดที่ว่าความเป็นไทยก็คือ ความเป็นพุทธ มีการชุมนุมเรียกร้อง เพื่อให้สมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญแปรญัตติบรรจุศาสนาพุทธเป็นศาสนาประจำชาติ อย่างไรก็ตามการเคลื่อนไหวเพื่อบัญญัติพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติก็ต้องยุติลง เมื่อมาถึงวันเฉลิมพระชนมพรรษาของสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ ซึ่งเป็นการยืนยันถึงนโยบายการให้เสรีภาพในการนับถือศาสนา

ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พัฒนาการการสะสมทุนทางสังคมของกลุ่มคาทอลิกในสังคมไทย พบว่าโครงสร้างเครือข่ายของคาทอลิกกับชนชั้นนำในสังคมไทยได้

พัฒนาขึ้นเป็นทุนทางสังคมในลักษณะที่เป็นสถาบัน เมื่อมีกระบวนการสะสมทุนเพิ่มขึ้นจากการสร้างเครือข่ายระหว่างกลุ่มคาทอลิกกับกลุ่มชนชั้นกลางและชนชั้นฐานรากของสังคมไทย ดังนี้

กระบวนการสะสมทุนของคาทอลิกโดยผ่านการสร้างเครือข่ายกับชนชั้นกลางในสังคมไทยนั้น เกิดขึ้นในช่วงการขยายอิทธิพลของลัทธิจักรวรรดินิยม ประกอบกับกระบวนการปฏิรูปประเทศให้ทันสมัยในสังคมไทยตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 4 และ 5 ที่กลุ่มคาทอลิกได้เข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาประเทศให้ทันสมัยตามนโยบายของชนชั้นนำดังกล่าว โดยการรับภารกิจในการพัฒนาทางสังคม เช่น การจัดการศึกษาเอกชน เป็นต้น การจัดการศึกษาของกลุ่มคาทอลิกได้นำไปสู่การสร้างเครือข่ายระหว่างกลุ่มคาทอลิกกับชนชั้นกลางในสังคมไทย กล่าวคือ ในกระบวนการปฏิรูปประเทศให้ทันสมัยนั้น ได้มีการปรับระบบการศึกษาแบบเดิมของไทยมาสู่ระบบโรงเรียนสมัยใหม่ โรงเรียนของคาทอลิกมีบทบาทสำคัญคือ นอกจากการจัดการเรียนการสอนตามปกติแล้ว ยังเน้นการสอนภาษาต่างประเทศ ซึ่งเป็นเครื่องมือทางภาษาที่สำคัญสำหรับการพัฒนาให้ทันสมัยแบบตะวันตก โรงเรียนคาทอลิกที่มีจุดเด่นในการจัดการศึกษาคือ โรงเรียนในเครือมูลนิธิเซนต์คาเบรียล ภายใต้การดำเนินงานของภราดาคณะเซนต์คาเบรียล การศึกษาในระบบโรงเรียนในเครือมูลนิธิเซนต์คาเบรียลได้สร้างเครือข่ายทางสังคมที่หนักแน่นของคาทอลิกกับชนชั้นกลางสมัยใหม่ของไทย เช่น กลุ่มทหาร ตำรวจ นักการเมือง นักธุรกิจ และกลุ่มปัญญาชนของประเทศ เป็นต้น

การจัดการศึกษาของคณะเซนต์คาเบรียลสามารถสร้างเครือข่ายกับชนชั้นกลางในสังคมไทยได้ เนื่องจากมีจุดเด่นที่สำคัญ คือ 1. ความเข้มข้นขององค์ความรู้ทางวิชาการสมัยใหม่ ดังเช่น “หนังสือครูณศึกษา” ผู้แต่งคือภราดา ฟ.อีแลร์ ซึ่งเป็นนักบวชตะวันตกที่มีอัจฉริยภาพทางภาษาสูงมาก ถือเป็นหนังสือเรียนระดับประถมศึกษาที่ดีที่สุดเล่มหนึ่งของไทยทีเดียว และเป็นเพชรน้ำเอกของวงการการศึกษาไทย 2. การสร้างระเบียบวินัยสำหรับนักเรียน โรงเรียนอัสสัมชัญไม่ได้มุ่งเพียงแต่ความรู้อย่างเดียว ยังได้สร้างเอกลักษณ์ด้วยการปลูกฝังระเบียบวินัย จะเห็นได้ว่าทางโรงเรียนอัสสัมชัญนั้นเน้นเรื่องความมีระเบียบวินัยในโรงเรียน ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2402 (ค.ศ. 1859) จากหนังสือกฎข้อบังคับของมิสซัง แม้กระทั่งในปัจจุบัน โรงเรียนก็มีกฎระเบียบที่ชัดเจน และมีบทลงโทษที่แน่นอน ทำให้นักเรียนทราบถึงบทบาทหน้าที่ของตนเองได้ชัดเจนว่าต้องปฏิบัติตัวอย่างไร 3. การสอนภาษาอังกฤษ ชื่อเสียงอันโดดเด่นที่ได้รับการยอมรับจากสังคมภายนอกตลอดเวลา คือ ภาษาอังกฤษ ความรู้ทางภาษาอังกฤษของนักเรียน โรงเรียนคาทอลิกเป็นส่วนสำคัญในการเข้าสู่ความทันสมัยของประเทศไทย การได้เรียนภาษาอังกฤษ และภาษาต่างประเทศจากนักบวชชาวต่างชาติ ซึ่งถือว่าเป็นเจ้าของภาษา ทำให้ได้รับการยอมรับจากสังคมภายนอกตลอดเวลา นักเรียนที่จบออกไปที่มีความรู้ภาษาอังกฤษก็ได้ออกไปเป็นกำลังช่วยประเทศได้เป็นอย่างดี และ

เป็นที่ยอมรับของชาติในยุโรป แม้แต่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ก็ยังทรงตั้งความคาดหวังไว้กับนักเรียนโรงเรียนคาทอลิกในการแก้ปัญหาทางเศรษฐกิจของชาติได้

เหตุการณ์ที่แสดงให้เห็นถึงความเข้มแข็งของโครงสร้างเครือข่ายทุนทางสังคมของคาทอลิกกับชนชั้นนำกลาง คือเหตุการณ์การพิมพ์หนังสือปวงจิตวิธาน หนังสือปวงจิตวิธานถูกกลุ่มพระพุทธรศาสนาสาขอนุรักษ์นิยมตีความว่าหนังสือปวงจิตวิธานมุ่งโจมตีพระพุทธรศาสนาว่าเป็นศาสนาเท็จเทียม และชี้ให้เห็นถึงความเที่ยงแท้ของคริสต์ศาสนา แต่ความขัดแย้งในครั้งนี้ก็ไม่ได้แผ่ขยายออกไป เพราะได้มีการพยายามทำความเข้าใจกันในระดับฝ่ายปกครองของศาสนาคริสต์กับผู้ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งได้แก่ ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่หลายคนที่เป็นศิษย์เก่าของโรงเรียนคาทอลิก โดยเฉพาะโรงเรียนอัสสัมชัญ ที่ได้ช่วยคลี่คลายปัญหาความขัดแย้งดังกล่าว โดยกลุ่มศิษย์เก่าของโรงเรียนในเครือมูลนิธิเซนต์คาเบรียล ยังคงมีสายสัมพันธ์กับกลุ่มคาทอลิกอย่างหนักแน่น ซึ่งมีการจัดตั้งองค์กรของนักเรียนเก่าของโรงเรียนอัสสัมชัญ เช่น การจัดตั้งสโมสรนักเรียนเก่าอัสสัมชัญในวันที่ 1 มิถุนายน พ.ศ. 2447 (ค.ศ.1904) หรือการจัดตั้งสมาคมศิษย์เก่าโรงเรียนเซนต์คาเบรียล ในวันที่ 2 ธันวาคม พ.ศ. 2493 (ค.ศ. 1950)

การสะสมทุนทางสังคมของคาทอลิกในสังคมไทยยังได้ขยายตัวขึ้นจากการสร้างเครือข่ายกับชนชั้นฐานราก การสะสมทุนดังกล่าวเกิดขึ้นหลังจากการปฏิรูปคำสอนของคาทอลิกในการสังคายนาวาติกันครั้งที่ 2 การปฏิรูปคำสอนดังกล่าวมีผลทำให้คาทอลิกในสังคมไทยเชื่อมร้อยกับชนชั้นฐานรากโดยงานพัฒนาสังคม เช่น การทำงานของสภาคาทอลิกแห่งประเทศไทยเพื่อการพัฒนา ซึ่งมีจุดเริ่มต้นจากคณะกรรมการสังคมสงเคราะห์ในปี พ.ศ. 2510 (ค.ศ. 1967) จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2525 (ค.ศ. 1982) สภาพระสังฆราชคาทอลิกได้จัดระบบงานทั้งหมดออก 4 ฝ่าย โดยมีหน่วยงานย่อย ๆ ตามโครงสร้าง ดังนี้ กรรมการฝ่ายสังคม กรรมการฝ่ายอบรมศึกษา กรรมการฝ่ายอภิบาล และกรรมการฝ่ายสื่อสารและการสัมพันธ์ การทำงานพัฒนาสังคมกับกลุ่มชนชั้นฐานรากเริ่มจากผู้สนใจในระดับแคบก่อน และได้ขยายวงกว้างในเวลาต่อมา ด้วยฐานความคิดที่ว่าสถาบันศาสนาควรเข้ามามีบทบาทมากขึ้นต่อการพัฒนา และแก้ไขปัญหาสังคม ทั้งนี้เพราะรากเหง้าปัญหาสังคมทั้งปวงนั้น อยู่ที่ปทัชฐานศีลธรรมในสังคมกำลังเสื่อมทรามลง งานพัฒนาสังคมจึงเป็นภารกิจที่ต้องทำเป็นขบวนการ และกระบวนการ การทำงานพัฒนาสังคมของคาทอลิกในสังคมไทย ถือเป็นกระบวนการสะสมทุนทางสังคมของคาทอลิกเข้ากับชนชั้นฐานรากของสังคมไทย ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างคาทอลิกกับสังคมได้พัฒนามากขึ้น

จากการก่อรูปและสะสมทุนทางสังคมของกลุ่มคาทอลิกในสังคมไทยผ่านการสร้างเครือข่ายกับชนชั้นนำ ชนชั้นกลาง และชนชั้นฐานรากของสังคมไทย เป็นผลให้เกิดทุนทางสังคมของคาทอลิกในสังคมไทย คือ การเกิดความรู้สึกไว้วางใจ และการยอมรับ ในลักษณะที่เป็นสถาบัน

กล่าวคือ เมื่อเปรียบเทียบกับสถานการณ์ตั้งแต่สมัยพระเพทราชาเป็นต้นมาจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น พบว่าสังคมไทยมองคาทอลิกด้วยความไม่ไว้วางใจ เช่น มีทัศนะว่าเป็นศาสนาของมหาอำนาจที่จะเข้ามาทำลายพระพุทธศาสนา หรือมองว่าคาทอลิกเป็นกลุ่มต่างด้าวนอกสังคมไทย ยิ่งไปกว่านั้นตั้งแต่สมัยพระเจ้าท้ายสระเป็นต้นมายังได้ออกกฎหมายห้ามเผยแพร่ศาสนาตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา แต่ในปัจจุบันเราจะพบว่ากลุ่มชนชั้นต่าง ๆ ในสังคมไทยได้ยอมรับให้คาทอลิกเผยแพร่ศาสนาได้ภายใต้หลักเสรีภาพทางศาสนา และยอมรับบทบาทของคาทอลิกว่าเป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทย เช่น บทบาทในการจัดการศึกษาของโรงเรียนคาทอลิก

ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่าปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาการของทุนทางสังคมของกลุ่มคาทอลิกในสังคมไทย ตั้งแต่การก่อรูปไปจนถึงการสะสมทุน เป็นผลมาจากปัจจัยที่สำคัญดังนี้

1. บทบาทของลัทธิล่าอาณานิคม ในช่วงต้นรัตนโกสินทร์เป็นต้นมา บทบาทของลัทธิล่าอาณานิคมที่มีต่อประเทศไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง บทบาทของประเทศอังกฤษ และประเทศฝรั่งเศส มีผลต่อการก่อรูปทุนทางสังคม เนื่องจากอิทธิพลของมหาอำนาจ ทำให้ชนชั้นนำของประเทศไทยต้องหันมาฟื้นฟูความสัมพันธ์กับกลุ่มคาทอลิกในสังคมไทย ในฐานะที่เป็นศาสนาที่มีการนำเข้าสู่สังคมไทยโดยผ่านประเทศมหาอำนาจมาตั้งแต่โปรตุเกส และฝรั่งเศสในสมัยกรุงศรีอยุธยา
2. สายสัมพันธ์อันดีระหว่างชนชั้นนำคาทอลิกกับชนชั้นนำของประเทศไทย เป็นปัจจัยทางสังคมที่มีผลต่อการก่อเกิดทุนทางสังคมของกลุ่มคาทอลิก เนื่องจากความสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้นำทั้งสอง ได้นำมาสู่การสร้างเครือข่ายที่จะเป็นฐานในการก่อรูปทุนทางสังคมในเวลาต่อมา
3. กระบวนการปฏิรูปประเทศให้ทันสมัย เป็นความพยายามปรับตัวของประเทศไทยต่อการคุกคามของมหาอำนาจตะวันตก โดยการสร้างความทันสมัยแบบตะวันตก ดังนั้นคาทอลิกจึงสามารถเข้ามาเป็นหุ้นส่วนการสร้าง ความทันสมัย โดยการเข้าร่วมการจัดการศึกษาสมัยใหม่ ซึ่งนำไปสู่การสะสมทุนของคาทอลิกในหมู่ชนชั้นกลางของสังคมไทย
4. การปฏิรูปคำสอนของคาทอลิกตามการสังคายนาว่าติกันครั้งที่ 2 การปรับและตีความคำสอนของสังคายนาว่าติกันครั้งที่ 2 ได้นำกลุ่มคาทอลิกในสังคมไทยเข้าสู่งานพัฒนาสังคมมากขึ้น ดังนั้นจึงเป็นเงื่อนไขให้คาทอลิกสามารถเข้ามาสร้างเครือข่ายกับชนชั้นฐานรากของสังคมไทยได้

อภิปรายผลการศึกษา

ในการวิเคราะห์องค์ความรู้ที่ได้จากข้อค้นพบจากการศึกษา เรื่องพัฒนาการทุนทางสังคมของคาทอลิกในสังคมไทย ผู้วิจัยจะนำมาอภิปรายกับทฤษฎีเกี่ยวกับทุนทางสังคมจากการที่ได้สำรวจมาแล้วในบทที่ 2 ดังนี้

1. ข้อค้นพบที่ได้จากการศึกษาการศึกษาพัฒนาการการก่อรูปและการสะสมทุนทางสังคมของกลุ่มคาทอลิกในสังคมไทย พบว่ามีการเชื่อมโยงเครือข่ายในเชิงอำนาจระหว่างชนชั้น คือ ชนชั้นนำของกลุ่มคาทอลิก ชนชั้นนำของรัฐ ชนชั้นกลาง และชนชั้นฐานรากในสังคมไทย ข้อค้นพบดังกล่าวจึงไม่สอดคล้องกับทฤษฎีของเจมส์ โคลแมน กล่าวคือ โคลแมนมองว่าการก่อรูปและกระบวนการสะสมทุนทางสังคมเป็นเครือข่ายความสัมพันธ์ที่มีลักษณะแลกเปลี่ยนแบบตลาด และเป็นลักษณะของผลประโยชน์สาธารณะภายใต้ฐานของปัจเจกชนที่มีเสรีภาพในการแข่งขัน โคลแมนแสดงให้เห็นว่าคนที่ด้อยฐานะ หรือด้อยโอกาสในสังคม สามารถใช้ความสัมพันธ์ทางสังคมเป็นทุนทางสังคมเพื่อใช้ชดเชยทุนทางเศรษฐกิจที่ต่างของตนเองได้

แต่ข้อค้นพบที่ได้จากคุณฉันทิพนธ์นี้พบว่าเครือข่ายความสัมพันธ์ระหว่างคาทอลิกและชนชั้นต่าง ๆ ในสังคมไทย มิใช่เป็นการแลกเปลี่ยนเชิงสินค้าแบบตลาด แต่เป็นมิติของเรื่องความเชื่อ ความศรัทธาในสถาบันทางศาสนาที่ได้รับโอกาสในการเผยแพร่ศาสนาคาทอลิกอย่างเสรีในสังคมไทย นอกจากนี้ความสัมพันธ์ระหว่างเครือข่ายมิได้มีฐานมาจากปัจเจกชน แต่เป็นเรื่องระดับสถาบันที่มีผู้นำเป็นตัวแทนของสถาบันในการเชื่อมโยงเครือข่าย เช่น พระสังฆราชปลัดเลอแก้วสเป็นตัวแทนของกลุ่มคาทอลิกในประเทศไทย ในฐานะที่มีตำแหน่งเป็นประมุขของพระศาสนจักรคาทอลิกไทย ในขณะที่รัชกาลที่ 4 ก็มีฐานะเป็นพระมหากษัตริย์ในระบอบราชาธิปไตย

ข้อค้นพบของคุณฉันทิพนธ์ก็ยัง ไม่สอดคล้องกับทฤษฎีของโรเบิร์ต พัทนัม กล่าวคือ ในขณะที่ทฤษฎีของพัทนัมจะมองว่าการก่อรูปและกระบวนการสะสมทุนทางสังคมนั้น เป็นเรื่องของความสัมพันธ์ทางสังคมในประชาสังคมนอกรัฐ แต่ทุนทางสังคมยังมีลักษณะเป็นผลประโยชน์สาธารณะ (Public Good) ซึ่งอาจมีองค์กรนิติบุคคลเป็นตัวแทนในการจัดการได้ พัทนัมได้เชื่อมโยงให้เห็นถึงความสำคัญของการตระหนักถึงภาระหน้าที่ที่แต่ละคนพึงมีต่อสังคมของตน โดยมีจิตใญ่มุ่งมั่นที่จะเข้าไปช่วยกิจการสาธารณะต่าง ๆ ภายใต้เครือข่ายชุมชน ที่พัทนัมเรียกว่า Civic Engagement ดังนั้นทุนทางสังคมเกิดขึ้นจากเครือข่ายของกลุ่มในภาคประชาสังคม เช่น ชมรม สมาคม มูลนิธิ ต่าง ๆ แต่ข้อค้นพบที่ได้จากคุณฉันทิพนธ์พบว่าทฤษฎีของพัทนัมละเลยถึงบทบาทของรัฐไทยในการเป็นผู้มีส่วนร่วมในการสร้างทุนทางสังคมของคาทอลิก กล่าวคือ การก่อรูปทุนทางสังคมของคาทอลิกในสังคมไทยเกิดขึ้นภายใต้บริบททางประวัติศาสตร์ของความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มคาทอลิกกับชนชั้นนำของรัฐไทยเป็นสำคัญ

ข้อค้นพบในการก่อรูปและกระบวนการสะสมทุนทางสังคมของคาทอลิกมีความสอดคล้องกับทฤษฎีทุนทางสังคมของบูดิเยอร์ในแง่ที่ให้ความสำคัญต่อการเชื่อมโยงเครือข่ายในเชิงอำนาจ ระหว่างชนชั้นต่าง ๆ ในสังคม ทุนทางสังคมเป็นเหมือนเครื่องมือ ซึ่งเน้นการมองเรื่องผลประโยชน์ที่เพิ่มมากขึ้นในปัจเจกบุคคล จากการทำดีกับกลุ่มที่ตนสร้างความสัมพันธ์และ

เน้นเรื่องการค้ามาถึง โครงสร้าง ความสามารถทางสังคมอย่างรอบคอบ โดยมีเป้าหมายในการสร้าง
ทรัพยากร การนิยามของบูร์ดิเยอร์สร้างความชัดเจนว่าทุนทางสังคมนำไปสู่ 2 เรื่อง คือ
ความสัมพันธ์ทางสังคมโดยตัวมันเองยอมให้ปัจเจกอ้างสิทธิ์การเข้าถึงทรัพยากร ซึ่งถูกรับรอง
โดยสมาคมของพวกเขา และการสร้างทุนทางสังคมนำไปสู่กระบวนการทางเศรษฐกิจได้

แต่ลักษณะทุนทางสังคมของคาทอลิกในชุมชนนี้มีลักษณะเฉพาะเจาะจงของ
กรณีศึกษา คือ ความสัมพันธ์ระหว่างชนชั้นของทุนทางสังคมของกลุ่มคาทอลิกในสังคมไทย เป็น
เรื่องของชนชั้นนำทางอำนาจ (Elite) กล่าวคือทุนทางสังคมของคาทอลิกเกิดขึ้นจากสายสัมพันธ์อัน
ดี ระหว่างชนชั้นนำของรัฐไทย คือเจ้าฟ้ามกุฎฯ (พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว) กับชน
ชั้นนำคาทอลิก คือ พระสังฆราชปัลเลอกัวส์ มากกว่าการเป็นเรื่องของชนชั้นทางเศรษฐกิจ (Class)

2. ข้อค้นพบจากชุมชนในกรณีของทุนทางสังคมของกลุ่มคาทอลิกได้ชี้ให้เห็นถึง
ความหมายของทุนทางสังคมในที่นี้ว่าทุนทางสังคมนี้เป็นเรื่องเกี่ยวกับความไว้วางใจ (Trust) และ
การยอมรับ (Recognition) ระดับสถาบันเป็นสำคัญ เนื่องจากกลุ่มคาทอลิกแต่เดิมถูกจัดให้เป็น
ชุมชนคาทอลิกนอกระบบสังคมไทยที่มีพื้นฐานการนับถือพระพุทธศาสนามาตั้งแต่อดีตในสมัยกรุง
ศรีอยุธยา และยังมีการออกกฎหมายห้ามเผยแพร่ศาสนาคาทอลิกมาตั้งแต่สมัยพระเจ้าท้ายสระ เป็น
ต้นมา จนมาถึงสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ดังนั้นการเชื่อมโยงเครือข่ายเพื่อก่อรูปและพัฒนาทุน
ทางสังคมจึงเป็นกระบวนการที่มุ่งให้ชนชั้นนำของรัฐไทยไว้วางใจต่อกลุ่มคาทอลิกในสังคมไทย
และยอมรับให้มีการเผยแพร่ศาสนาได้

กระบวนการของการสร้างความไว้วางใจและยอมรับกลุ่มคาทอลิกเริ่มต้นตั้งแต่การที่รัฐ
ไทยให้ความไว้วางใจและยอมรับให้กลุ่มคาทอลิกเป็นกลุ่มที่มีสถานภาพทางกฎหมายอย่างเป็นทางการ โดยการให้สิทธิซึ่งมีกรรมสิทธิ์ในที่ดินจากการที่รัฐบาลออกพระราชบัญญัติว่าด้วยลักษณะ
ของวัดบาทหลวงวัดโรมันคาทอลิกในกรุงเทพฯ ตามกฎหมาย รศ. 128 หลังจากนั้นกลุ่มคาทอลิกก็
ได้รับการยอมรับจากชนชั้นกลาง จากการจัดการศึกษาในระบบโรงเรียนสมัยใหม่ และการสร้าง
สายสัมพันธ์กับชนชั้นฐานราก หลังการปฏิรูปคำสอนคาทอลิกในการสังคายนาวาติกันครั้งที่ 2

อย่างไรก็ดีทุนทางสังคมจะมีความเข้มแข็งในลักษณะที่เกิดความไว้วางใจหรือการ
ยอมรับได้นั้น จะต้องมีการพัฒนาไปสู่ทุนทางสัญลักษณ์ (Symbolic Capital) ดังนั้นในการวิเคราะห์
ทุนทางสังคมจะต้องวิเคราะห์เชื่อมโยงไปสู่ทุนทางสัญลักษณ์เสมอ

3. ข้อค้นพบจากชุมชนนี้ชี้ให้เห็นถึงข้อจำกัดในการใช้แนวคิดทุนทางสังคมแต่เพียง
อย่างเดียวในการศึกษาวิจัย เนื่องจากแนวคิดทุนทางสังคมมักเน้นความเสมอภาคเป็นสำคัญ และ
เน้นความเป็นสถาบันที่มีลักษณะของการดำรงอยู่ขององค์กรอย่างมีสมดุล ลักษณะเช่นนี้จึงเป็นการ
ละเลยการอธิบายปรากฏการณ์เรื่องความขัดแย้งระหว่างพระพุทธศาสนาและกลุ่มคาทอลิกใน

สังคมไทยที่มีมายาวนานตั้งแต่สมัยพระนารายณ์ฯ จนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ ดังนั้นควรเพิ่มการวิเคราะห์ในเชิงเศรษฐศาสตร์การเมือง เพื่อช่วยในการเปิดมุมมองเกี่ยวกับการอธิบายความขัดแย้งในสังคมระหว่างกลุ่มและชนชั้นต่าง ๆ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากผลการศึกษาเรื่อง “พัฒนาการทุนทางสังคมของคาทอลิกในสังคมไทย” เราสามารถข้อค้นพบมาเป็นฐานข้อมูลในการเสนอแนะเชิงนโยบายเกี่ยวกับทุนทางสังคมของคาทอลิก ดังนี้

1. จากการวิจัยพบว่าทุนทางสังคมของคาทอลิกตั้งอยู่บนพื้นฐานความสัมพันธ์ระหว่างคาทอลิกกับชนชั้นนำของรัฐไทยในราชวงศ์จักรีเป็นหลัก ดังนั้นในการสืบทอดหรือผลิตซ้ำทุนทางสังคมของคาทอลิกให้เข้มแข็งยิ่งขึ้น กลุ่มคาทอลิกจะต้องสร้างความสมดุลในการเชื่อมโยงเครือข่ายระหว่างชนชั้นนำของรัฐไทย ชนชั้นกลาง และชนชั้นฐานราก

2. การสร้างความเข้มแข็งของทุนทางสังคมในฐานะที่เป็นสถาบัน คือ กติกาที่ยอมรับกันในสังคมนั้นจำเป็นต้องเปิดพื้นที่ให้ศาสนิกชนของศาสนาต่างๆ ในประเทศไทย มีส่วนร่วมในการนิยามบนฐานคุณธรรมแห่งชาติ ดังนั้นจึงควรผลักดันให้มีนโยบายแบบพหุนิยมทางศาสนา (Religious Pluralism) เพื่อการอยู่ร่วมกันระหว่างคนไทยที่นับถือศาสนาแตกต่างกัน อย่างไรก็ตาม พหุนิยมทางศาสนาจะสามารถดำรงอยู่ได้อย่างยั่งยืน จำเป็นต้องตั้งอยู่บนฐานของเอกภาพความเป็นมนุษย์ร่วมโลก ซึ่งเป็นคำสอนพื้นฐานของแต่ละศาสนาอยู่แล้ว

3. การทำงานพัฒนาของคาทอลิกในระดับชุมชน ควรให้ความสำคัญต่อกลุ่มเป้าหมายที่เป็นคนจนชายขอบของสังคม เช่น คนเป็นโรคเอดส์ ชาวเขา แรงงานต่างด้าวในสังคม และคนจนเป็นต้น เนื่องจากคนชายขอบเหล่านี้ถูกละเลยหรือไม่ได้รับการเหลียวแลจากสังคม ส่วนกิจกรรมซึ่งถือว่าจะมีคุณูปการต่อสังคมไทยในปัจจุบันนั้น คาทอลิกควรให้ความสำคัญต่องานด้านการศึกษาที่ปลอดจากการเก็บเงินกินเปล่า งานด้านสาธารณสุข และงานด้านสงเคราะห์พัฒนาในรูปแบบใหม่ หลังการสังคายนาวาติกันครั้งที่ 2

4. ในการสร้างความเข้มแข็งของทุนทางสังคมของกลุ่มคาทอลิกมีจุดแข็งอยู่ที่การจัดการศึกษาของโรงเรียนคาทอลิก ดังนั้นควรมีการพัฒนาการจัดการศึกษาที่เป็นธรรมและเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน แม้ว่าพระศาสนจักรให้ความสำคัญกับการศึกษา อบรมเยาวชนทุกระดับทุกสมัย อย่างไรก็ตามพบว่ายังมีภาพที่ปรากฏต่อสังคมภายนอกว่าการจะนำบุตรหลานเข้าศึกษาในโรงเรียนของคาทอลิกได้นั้นจะต้องจ่ายเงินนอกระบบ (แป๊ะเจี๊ยะ) เป็นจำนวนมาก หรือการมองว่าโรงเรียนคาทอลิกเป็นโรงเรียนของคนรวย ดังนั้นควรสร้างภาพลักษณ์ที่ชัดเจนว่าการศึกษาคาทอลิกทำได้เป็นเช่นนั้น แท้จริงแล้วการให้การศึกษาของคาทอลิกเป็นแบบเปิดกว้าง

กล่าวคือ ไม่เลือกชนชั้น วรรณะ ไม่เลือกศาสนา ช่วยเหลือเด็กกำพร้า และเด็กด้อยโอกาสมาโดยตลอด

5. คำสอนของพระศาสนจักรคาทอลิกหลังแนวคิดการสังคายนาวาติกันครั้งที่ 2 นั้น ได้มีการเปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์ของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสมณสาสนของพระสันตะปาปาเบเนดิกต์ที่ 16 และพระสันตะปาปาฟรานซิส โดยมีการเสนอคำสอนของคาทอลิกรูปแบบใหม่ที่สอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาระบบทุนนิยม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาในช่วงโลกาภิวัตน์ พระสันตะปาปาทั้งสองได้มีการเสนอให้มีการวิเคราะห์ระบบทุนนิยมที่มีผลกระทบกับชีวิตทางศาสนา จนถึงการให้ความสำคัญต่อการพัฒนาเชิงนิเวศ ดังนั้นพระศาสนจักรคาทอลิกในประเทศไทยควรจะปรับทิศทางการสะสมทุนทางสังคมให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป คือ การให้ความสำคัญต่อการวิเคราะห์เชื่อมโยงระบบทุนนิยมในกระแสโลกาภิวัตน์และการพัฒนาเชิงนิเวศ

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ในการวิจัยเพื่อสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับคาทอลิกในประเทศไทย ผู้วิจัยเห็นว่าควรมีประเด็นในการวิจัยต่อไปในอนาคต ดังนี้

1. ควรศึกษาเปรียบเทียบเครือข่ายของกลุ่มคาทอลิกในช่วงสมัยของพระนารายณ์ฯ ว่ามีความเหมือนหรือต่างอย่างไรกับเครือข่ายในช่วงราชวงศ์จักรี
2. ควรศึกษาเปรียบเทียบเครือข่ายของคาทอลิกในประเทศอาเซียนต่าง ๆ ว่าเหมือนหรือแตกต่างอย่างไรกับประเทศไทย เนื่องจากการดำรงอยู่ของทุนทางสังคมจะมีลักษณะเฉพาะของตัวเองในแต่ละพื้นที่ ความเป็น “ท้องถิ่น” ของทุนทางสังคม ควรศึกษาว่าทุนทางสังคมเหล่านี้สามารถเปลี่ยนไปตามสภาพแวดล้อมทางสังคมที่แตกต่างกันหรือไม่
3. ควรศึกษาภูมิปัญญาที่เป็นวิทยาการตะวันตกที่กลุ่มคาทอลิกเป็นผู้นำเข้ามาในประเทศไทยมาตั้งแต่อดีต ในช่วงการปฏิรูปความทันสมัยในสมัยรัชกาลที่ 4 และรัชกาลที่ 5 เนื่องจากในระหว่างการทำวิจัยนี้ พบเอกสารเกี่ยวกับการนำวิทยาการตะวันตกโดยมิชชันนารีคาทอลิกมากมาย อาทิเช่น ด้านการพิมพ์ ด้านการถ่ายภาพ ด้านวิทยาศาสตร์